

DEVLET-DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER VE YENİ ORTA ÇAĞCILIK TARTIŞMALARI: GÜVENLİĞİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Nihal EMEKLİER
Dr., Uluslararası İlişkiler

Orta Çağ bizlere çok uzak olmasına karşın, bazı anlarda, bazı görsel kesitlerde, sorguladığımız ve anlamlandırmak istediğimiz değişim-dönüşüm sembollerinde bizlere çok da yakınmış hissi verir. İçinde bulunduğumuz dönemin tekilliğinin ardındaki asimetrik ilişkilere dayalı karmaşık ağı ve çoklu yapısıyla benzerlik kurar ve sistemin değişen yapısal dinamiklerini Orta Çağ'ın sisli ve fantastik dünyasındakilerle karşılaştırırız. Örneğin uluslararası ilişkiler disiplinindeki görsel ve duygusal dönüşü sorguladığımızda, Orta Çağ dünyasından birçok imge, resim ve retorik zihnimizde canlanır. Şehrin çevresinde kurulan devasa mimarili güvenliğli siteleri gördüğümüzde, Orta Çağ'ın kale-kentlerini hatırlarız; modern dünyanın yerleşik diplomatik normları alt-üst edildiğinde ve bu anlamda yeni bir diplomatik teamüle yol alan Trump'ın twitter diplomasisini takip ettiğimizde ya da Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan ederken yaşanan görsel imza şovunda, Orta çağ'ın bazı krallarının anlık, ani, duygusal ve rasyonel dünyasının gelgitlerinde tepkisel davranışları artan, istediğini cezalandıran, istediğini bağışlayan yönetim usullerine geri döneriz. Bu benzerlikler örüntüsünün ardında, aslında yekpare bir bütün olmayan, kendi içinde düzen ve düzensizlikleri olan, dolayısıyla hangi dönemiyle ilişkilendirildiği tartışmaya açık bir Orta Çağ vardır. Bu Orta Çağ özlemle yad edilen Antikite ile ilerlemeci bir gelecek tahayyülünün umuduyla dolu Rönesans döneminin arasında kalan Batı dünyasına ait dönemdir. Umberto Eco'nun da belirttiği gibi, Orta Çağ en özünde bir geçiş çağıdır ve içinde bulunduğumuz geçiş çağıyla

en temel karakteristiği olan güvensizlik hali ve güvensizlik duygusuna ilişkin tüm semptomlarını tarihin veri setinde bize sunduğu için bugün de çekidirci.¹

1300 yıllık bu uzun geçiş çağının son üçyüzyılı, geçiş deviniminin en hızlandığı, her şeyin daha da karıştığı ve karmaşıklaştığı Orta Çağ'ın günbatımıdır.² Bu dönemde yerleşik yapısal şiddetin hem aktörel hem de düşünsel bağlamda dönüşmeye başlaması nedeniyle belirli, kanıksanmış, kabullenilmiş ve dolayısıyla görece başatma yolları geliştirilmiş güvensizlik, yerini belirsiz, bilinmeyen, korkutucu ve farklı başatma yolları arayışına çıkaran yeni bir güvensizliğe bırakmıştır. Bu nedenle özellikle geçiş çağımıza ilişkin tartışmalarda Orta Çağ'ın son dönemi bizlere daha da yakın gelmektedir. Bu dönemin tarihi pratikleri, sarsılan düzeni ve geçiş çağı parametrelerini neden-sonuç ilişkisi içinde anlamlandırmada anahtar işlevi görür.

Uluslararası ilişkiler literatürü özelinde de geçiş çağları üzerine karşılaştırmalı analizlerle sistemik dönüşümü ve onun parametrelerini anlamlandırmaya çalışan ve Batı'ya özgü feodal Orta Çağ periyodunun karakteristik özelliklerini metodolojik araç olarak kullanan kuramsal perspektifler söz konusudur. Zira özellikle 1990 sonrası dönemde yaşanan sistemik değişimi analiz ettiğimizde, birbirinden farklı aktör düzeylerinde çoklu yapıların ortaya çıkışı ve transnasyonal ağların daha da karmaşıklaşması, başta güvenlik ve egemenlik alanlarında tekil düşünce mantığının kırılmasına ve böylece aktör, yapı ve süreçlerin yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur. İşte bu anlamda, Orta Çağ'ın parçalı dünyası ve hiyerarşinin içinde asimetric ilişkileri barındıran karmaşık güvenlik yapılanması, yeni Orta Çağcılık yaklaşımıyla sistemik dönüşümü anlamlandırmaya çalışan kuramsal yaklaşımlar için ana semptomlar olarak değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, Orta Çağ'ın feodal dünyası, feodal bağların ve aidiyetlerin karmaşık ilişkisi, sığınma bağları, güvenlik/güvensizlik duygusunun sosyopolitik dünyanın temel belirleyicisi olması, güvenlik ilişkilerinde yapısal şiddetin ve asimetricinin tırmanması, evrensel arayışlarla yerel unsurların biraradılığı ve çarpışması geçiş dönemlerinin karmaşasını çözümlenmede metaforlaştırılmıştır. Kısacası, yeni Orta Çağcılık tartışmaları kuramsal arayışlarda metaforik bir araç olarak ön plana çıkmıştır.

Bu bağlamda yeni Orta Çağcılık tartışmaları, özünde Batı tarihine ait "Orta Çağ dönemi" üzerinden sistemik kalıcı düzensizlik haliyle karakterize edilen geçiş dönemlerinin özelliklerine odaklanır; tarihsel geçiş dönemleri arasında karşılaştırma yöntemiyle içinde bulunulan geçiş periyodunda aktör, yapı ve sürecin dönüşümündeki karmaşık bağlantıları anlamlandırmaya, orta-

ya çıkarmaya ve nedensellik bağıını yorumlamaya çalışır. Yeni Orta Çağcılık çalışmalarının üzerinde durduğu dönemler arasında temel analogik bağlam-lardan bir tanesi de bu ortak çoklu yapının karakteristik özelliklerinden biri olan devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişidir. Özellikle Orta Çağ'daki feodal bağlar, güvenlik aktörleri arasındaki karmaşık sığınma ilişkisi, şövalyelik ve aralarındaki cemaatsel yapılanma bugünkü sistemik dönüşümde özel askeri şirketler, terörist gruplar, yabancı savaşçıların varlığını ve nedensellik ilişkisini anlamlandırmada önemli bir düşünsel katkı sunar. Buradan hareketle bu çalış-mada ilk olarak yeni Orta Çağcılık tartışmalarına yer verilecek, ardından geçiş çağlarının semptomatik bir ana karakteristiği olarak değerlendirilen devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi tartışmaya açılacak ve bu aktörlerin ontolojik var-lıklarının kalıcı bir sistemik düzensizlik ve güvensizlik haline dayandığı ve bu hali daha da kronik hale taşıdığı argümanı üzerine yoğunlaşılacaktır.³

Yeni Orta Çağcılık Tartışmaları

Yeni bir düzen kurulduğunda ya da mevcut düzen sarsıldığında, bu de-ğişim-dönüşümleri açıklamaya ve yeni doğacak olan sistemin özelliklerini tanımlamaya aday teorik bir çeşitlilik de beraberinde gelir. Geçmiş geçiş dö-nemlerinin tecrübeleri ve tarihi pratikleri bu arayışlarda benzer semptomları ve neden-sonuç ilişkiselliğini çözmek için anahtar işlevi görür ve yegane referans noktası olur. Yeni Orta Çağcılık tartışmaları, böylesi bir sistemik türbülans dö-neminde uluslararası ilişkiler literatüründe ilk olarak Hedley Bull tarafından modern devletler sistemine alternatif sistem olasılıkları arasında bir alt başlık olarak değerlendirilmiştir.⁴ Çözülme emareleri gösteren modern egemen dev-letler sisteminde paylaşılan otoriteler ile içe içe geçmiş birçok aktörden oluşan Orta Çağ sistemi ile benzerlik bağıntısı kuran Bull'a göre ana parametre, içe içe geçmiş çoklu bağılıklar/sadakatlar ve birbiriyle çakışan veya örtüşen otorite alanlarıdır.⁵ Yeni Orta Çağcı bir düzen varsayımı devletlerin bölgesel enteg-rasyonunu, devletlerin çözülmesi veya parçalanmasını, özelleşmiş uluslararası şiddetin yükselişini, transnasyonal örgütlerin varlığını ve dünyanın teknolojik olarak birleşimini önemli beş parametre olarak kabul eder ki, bu parametreler aynı zamanda daha fazla şiddet, daha fazla güvensizlik ve daha fazla belirsizlik sarmalının katalizörü olarak kabul edilebilir.⁶ Fransız yazar Alain Minc ise 1993 yılında yazdığı, Türkçe'ye de çevrilen *Yeni Ortaçağ* adlı eserinde Sov-

yetlerin dağılması sonrası dünyanın sahip olduğu görünümü dönemin iyimserliğinin aksine yeni Orta Çağ olarak betimlemiş ve parametrelerini kısaca şu şekilde sıralamıştır:

*Örgütlü sistemlerin yokluğu, her türlü merkezin kayboluşu, kaygan ve siki dayanışmaların ortaya çıkışı, belirsizlik, rastlantı, bulanıklık, geleneksel otoritelerin dışında sayıları giderek artan gri alanların gelişimi, akıl silinirken ilkel ideolojilerin ve boş inançların yükselişi, krizlerin, sarsıntıların, spazmların gündelik yaşamın olağan parçası haline gelişi, “düzenli” evren küçülürken, buraya giderek duyarsızlaşan alanların ve toplumların daha da yer kaplayışı.*⁷

Örneğin, Orta Çağ’a ilişkin söz konusu metaforik benzetimlerde Roma’nın yıkılışı ve ardından gelen düzensizlik, merkezsizlik, parçalı yapı ve yönetsel belirsizlik hali, Sovyetlerin dağılması veya 11 Eylül saldırılarında yaşanan şok ve simgesel dönüm noktası olarak Amerikan imparatorluğunun çöküş sürecine girmesi ile karşılaştırılmaktadır.⁸ Çünkü bu denli güçlü tarihsel kırılma noktaları, aynı zamanda öteki korkusu, gelecek kaygısı, belirsizlik ve güvensizlik duygusu, dini, etnik ve politik kimliklere ötekileştirici bir biçimde daha fazla sarılma, her düzeyde aktörün parçalanması gibi sistemik düzensizliği kalıcı hale getiren travmatik etkileri beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, geçiş çağlarında çerçevesi, kuralları, normları ve sınırları belli, merkezi otoriteyle tanımlanan yerleşik güvenlik paradigması sarsıntıya uğrayarak, yerini artan belirsizlik, korkular ve kaygılarla dolu, güvenlik alanının grileştiği, yerleşik normlarda, kurallarda ve otorite ilişkilerinde dramatik değişiklikler içeren bir güvensizlik sarmalına bırakır. Yeni Orta Çağcılık tartışmaları işte bu noktada özellikle güvenlik paradigmasındaki bu dönüşümün tarihi tecrübeleri üzerinden, Orta Çağ dünyasında hakim olan içiçe geçmiş karmaşık rekabet ağları, düzensizlik, parçalanma ve küreselleşmenin eşanlı varlığı, çok yönlü kimlik ve sadakat yapısı gibi semptomlardan yola çıkarak bugünü anlamlandırmaya çalışır.⁹ Yeni Orta Çağcılık üzerine literatüre önemli katkılar sunan Philip G. Cerny, bu arayışta yeni Orta Çağcılığı geçiş çağları ve sistemik kalıcı düzensizlik dönemleri için tarihsel bir referans modeli olarak özetler.¹⁰ Başka bir ifadeyle, son premodern dönem Orta Çağ üzerine düşünmek, mo-

10 Örneğin, Cerny Ortaçağ’da artan sosyal, politik, ekonomik devinimin yarattığı tansiyon, çelişki ve alt yapı krizlerinin günümüzün küresel ölçekte hızlı bilgi yayılımı ve teknolojik gelişmeler sonucu yaşanan istikrarsızlaştırıcı sistemik gerilimiyle paralellik gösterdiğini belirtir ; Philip G. Cerny, “Neomedievalism, civilwarandthenewsecurity dilemma: Globalisation as durable disorder”, *CivilWars*, Vol. 1, No. 1, 1998, ss. 46-47.

dernite sonrası gelecek ihtimallerini hayal etmek için bizlere kendinde modern dönemin tüm gizlerini sakladığı soykütüksel hikayesiyle destek olur.¹¹ Umberto Eco'nun "tüm dumanı üstünde sorunlarımızın kökeni Ortaçağ'dadır."¹² cümlesiyle kısaca betimlediği gibi, kendi içinde düzen dönemleri de olsa, en nihayetinde düzensizliklerinin hakim unsur olduğu bu uzun geçiş döneminde günümüzün sancılarının izlerini süreriz.

Bu bağlamda yeni Orta Çağcılık tartışmalarının da yeni olmadığını, geçiş çağının semptomlarının yaşandığı periyotlarda özellikle karanlık Orta Çağ vurgusu ve kaotik senaryolar üzerinden tartışılmaya açıldığını belirtmek gerekir. Nitekim, modernitenin ilk başarısızlıkları ile karşı karşıya kalındığında bu refleksif düşünce biçimi kaleme alınmış, 1824 tarihinde Antoine Madrolle geleceğe ilişkin endişelerinden bahsederken, Orta Çağ'a geri dönüş korkusunu dile getirmiştir. Benzer şekilde, 1895 tarihinde Emile Faguet "*Gelecek Ortaçağ*" başlıklı yazısında bu dönemin dünyanın birleşmesi ve öteki toplumlarla karşılaşmaların artması nedeniyle ikinci bir Orta Çağ olduğunu, bunun beraberinde medeni-barbar çarpışmasını ve ırk savaşlarını getirebileceğini belirtmiştir.¹³ Burada özellikle Roma sonrası Avrupa'nın içine girdiği travma dönemi olarak Orta Çağ'ın betimlendiğini görmek mümkündür. Laurent Broche, iki Dünya Savaşı arası dönemde de yine yeni Orta Çağcılık tartışmalarının ve bu kapsamda barbarlığa dönüş yorumları, barış için yeni Haçlı Seferleri, diğer yandan Nazi söyleminde ve görsel araçlarında Orta Çağ Alman mirasına vurgu gibi tematik unsurların kendine yer bulduğunu belirtir¹⁴ ve Pasteur Wilfred Monod'un 1933 tarihinde Nazizm'in Orta Çağ'ın karanlığı ve toleranssızlığına, 13. ve 14. yüzyıllardaki anti-semitist şiddetine geri dönüşü temsil ettiğine ilişkin vurgusuna değinir.¹⁵

Böylece, yeni Orta Çağcılık tartışmalarının geçiş dönemlerinin semptomlarını, dinamiklerini, aktörlerin refleksif davranışlarını, otorite ağlarının karmaşıklığını saptama ve yorumlamada analitik bir araç olarak ön plana çıktığını söylemek mümkündür.¹⁶ Zira daha önce de vurguladığımız gibi, görece düzen dönemlerinde var olan, kanıksanmış ve dolayısıyla baş etme yöntemleri geliştirilmiş güvensizliklerin, belirsizliklerin ve korkuların aksine, kalıcı düzensizlikler ve şiddetli geçiş dönemlerinde kanıksanmamış, dolayısıyla baş etme yöntemleri henüz inşa edilmemiş güvensizlik, belirsizlik ve korkular hakimdir. Bu dönemleri erken orta çağda Roma'nın yıkılışının hemen ardından feodal sistemin yerleşmesine kadar olan dönem ve 13. yüzyıldan itibaren Orta Çağ'ın günbatımıyla örneklendirebiliriz. Bu açıdan bakıldığında, aynı zamanda iki

Dünya Savaşı arası dönem de modern dönem-içi geçiş çağı parametrelerini gösterir. Bu dönemlerde zamanın ruhu, sadece politik ve askeri değişim-dönüşümlerle değil, bunlara güçlü bir biçimde eşlik eden sosyal, ekonomik ve teknolojik dönüşümlerle şekillenir. Güvensizlik ve belirsizlik hali zamanın ruhunun temel karakteristiği olarak her aktör düzeyinde ve her bir sistemik yapı taşında sarsıcı etkilere neden olur.

Yeni Orta Çağcılık tartışmalarını 90'lar sonrasında gündeme getiren, işte tam da böylesi bir değişim-dönüşümün yerleşik normlara meydan okuması, düzenin güvenlik sağlayıcı mekanizmalarının erozyona uğraması, eski ve yerinin karmaşık biçimde iç içe geçerek bir arada bulunmasıdır.¹⁷ Zira, Vestfalyan düzen bir türbülanstadır ve düzenleyici mekanizmalarıyla bu yapısal sarsıntılara cevap verememektedir. Vestfalyan sisteminin ana aktörü devletin egemenliği ve topraksallığı paradigmatik bir erozyon içindedir; ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişiyle karşı karşıyadır.¹⁸ Bu bağlamda, devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi, yeni Orta Çağcılık karakteristiği olarak özellikle Hedley Bull'un iç içe geçen, örtüşen çoklu otorite ve bağlılıklar/sadakatler ağına tekabül etmektedir. Bu durum, güvenlik ilişkileri açısından değerlendirdiğimizde asimetriyi, muğlaklığı ve geçişkenliği semptomatik olarak beraberinde getirir. Başka bir ifadeyle Vestfalyan düzeninin inşa ettiği simetrik, hesaplanabilir, evrensel, hiyerarşik, statik, denge ve düzen üzerine kurulu güven(siz)lik paradigması, yerini asimetrik, öngörülemez, belirsiz, görece, kaotik, dinamik, dengesizlik ve düzensizlik üzerine kurulu güven(siz)lik paradigmasına bırakmıştır ve bu güvensizlik hali bir küreselleşme dalgası

17 Broche, "Le long 'nouveauMoyen Age' ", ss. 70-71.

18 Richard Falk, "Revisiting Westphalia, Discovering Post-Westphalia", **The Journal of Ethics**, Vol. 6, No. 4, 2002, ss. 311-312.

içindedir.¹⁹ Devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi, yerleşik aktörlerin parçalanması, vekalet savaşları, melez savaşlar ve yeni savaşların niteliği, teknolojik hızlı dönüşüm, yerel ve evrensel arayışların çarpışması, aşağıdan ve yukarıdan hareketlerin sosyal çatışma dinamikleri yeni kalıcı düzensizlik periyodunu kodlarken, aynı zamanda sistemik geçiş döneminin tehditlerinde ve güvenlik ilişkilerinde kırılma, muğlaklık, belirsizlik, öngörülemezliğin kaynağını teşkil ederler. Bu çerçevede, Orta Çağ'dan hareketle geçiş çağları semptomlarını özetle şu şekilde sıralamak mümkündür:

- i- Papalığın evrensel arayışları karşısında rekabet halinde parçalanmış kiliseler ve yerel güçlerin mücadelesi ile feodal toplumun rakip kurumlar çokluğundan hareketle karmaşık, içe içe geçmiş itaat yapısı (Papalığın evrensel kılıcına rağmen, kırılma güvenlik ilişkileri, rekabet sarmalı);
- ii- Asimetrik ilişkilerle, yerel arayışlarla ve ekonomik rekabetle parçalanmış ve düzensiz kılınmış bir politik dünya, çok sayıda kurum ve karmaşık güvenlik sözleşmeleri, parçalanma ve bütünleşmenin eş anlılığı;
- iii- Yeni alanların, yeni bağılıkların, akışkanlık ve kırılma, yeni eşitsizlik ve fay hatlarının kemikleşmesi, mikrodan makroya tüm aktörleri ve karar alma mekanizmalarını zorlaması, daha kırılma kılması ve dönüştürmesi;
- iv- Sınıraşan şiddetin yükselmesi, kültürel parçalanmanın hızlanması, ekonomik ve sosyal örgütlenmenin dönüşümü ve buna bağlı olarak hegemonik güç mücadelesinin tırmanması;
- v- Kimlik politikalarının yükselişi, öteki korkusuna dayalı dışlama ve istisnailik pratiklerinin artması;
- vi- Şiddetin kanıksanması, toplumun olağan gündemi haline gelmesi, kronik güvensizlik hali, herkesin kendi güvenliğini aradığı yeni sığınma ilişkileri, gri alanların yayılması ve yönetim problemi.²⁰

19 Emekler, **op.cit.**, s. 229. Güvenliğin güvensizlikle karşılıklı oluşturucu olduğu, güvenliği bulmak için öncesinde güvensizliği tanımlamamız gerektiği, başka bir ifadeyle güvenlik ile ilgili bahsettiğimiz her şeyin esasında güvensizlik olduğunu vurgulamak için “güven(siz)lik” şeklinde belirtiyoruz; James Der Derian, “A Quantum of Insecurity”, **New Perspectives**, Vol. 27, No. 2/2019, s. 14.

20 Cerny, “Neomedievalism, civil...”, ss. 49-58.

Geçiş Dönemlerinin Karakteristiği Olarak Devlet-dışı Silahlı Aktörlerin Yükselişi

Devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi, güvenlik sektörünün özelleşmesi, yeni güvenlik sözleşmeleri ve vekâlet savaşlarının kullanımı bizlere geçiş döneminin semptomatik özelliklerinden biri olarak Orta Çağ'la analogik bir bağ kurma imkânı verir. Çünkü devletlerin güvenlik ve şiddet kullanma tekelinde kırılmayı ve karmaşık, iç içe geçmiş aktör ilişkiseliliğini temsil ederken, aynı zamanda düzensizlik periyodlarının açmazları olan hesap verilebilirliğin aşınması, hukuki boşluklar, etik ve normatif sorunlara kaynak teşkil ederler. Aslında bu aktörler, varlıklarını kalıcı düzensizlik periyodlarındaki güvensizlik sarmalına ve sistemik çözülmeye borçludurlar ve devamlılıkları düzensiz, karmaşık, belirsiz, öngörülemez ve geçişken çatışmalara bağlıdır.²¹

Devlet-dışı silahlı aktörler birbirinden farklı karakteristiklere sahip bir çokluk içindedir. Düzensizlik, belirsizlik, geçişkenlik, sınırsızlık ve öngörülemezlik üzerine inşa edilen yeni savaşlarda ve çatışma alanlarında bir dizi çıkar, hedef ve nedensellik bağına sahip bu aktörler Mario Laborie tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir : i- belirli bir devlette rejim değişikliği isteyen isyancı muhalif gruplar (Laborie burada verilen isimlerin -isyancı, gerilla veya terörist yapılanmalar- çatışmanın politik doğasına göre çeşitlilik arz ettiğini belirtmektedir), ii- statükoyu tehdit eden isyancı gruplara karşı, benzer savaş taktiklerini kullanarak ve yerleşik otoriteden silah ve materyal desteği alarak mücadele eden paramiliter gruplar, iii- gerçekte bir “özel ordu” görevi gören ve genellikle kendi yetkileri altındaki bölgedeki doğal kaynakların kullanılması yoluyla ve bir milis güç aracılığıyla bir bölgenin kontrolünü elinde tutmaya çalışan savaş ağaları, iv- yerel otoriteler olarak belirli bir nüfuz grubu üzerinde geleneksel güç unsuru teşkil eden, sıklıkla savunma milis güçleri toplayan klan liderleri, v- transnasyonel terör örgütlerinin örümcek ağında, terör eylemleri yapmak, planlamak, bu eylemlere hazırlanmak veya katılmak için ikamet ettikleri ülke veya uyruktan başka bir ülkeye seyahat eden yabancı savaşçılar, vi- çatışmanın cereyan ettiği ülkeye yabancı, parasal kazancın esas motivasyon unsuru olduğu ya da bazı durumlarda düşmanlık hissiyle katılımın söz konusu olduğu paralı askerler, vii- özel güvenlik şirketleri. Bu listeye aynı zamanda transnasyonel bir ağ içindeki uyuşturucu kaçakçıları, korsanları ve mafya çetelerini eklemek mümkündür.²²

22 Mario Laborie, “Afghanistan and Syria: Nonstate Actors and Their Negative Impact on Human Security”, içinde Helena Torroja (ed.), **Public International Law and Human**

Uluslararası sistemin yeni bir düzensizliğe evrildiği 1990'lı yıllardan itibaren devletin şiddet kullanma tekeli dönüşüme uğramaya başlamış, bu alandaki oyuncu çeşitliliğinin ilk göstergeleri de devlet otoritesinin çöktüğü ülkelerde ortaya çıkan, askeri ve güvenlik alanındaki boşluğu doldurmaya çalışan ve bunun için birbirleriyle mücadele eden silahlı grup yapılanmaları ile buradaki sorunlarla mücadele noktasında dış kaynaklı güvenlik ve askeri hizmet kullanımının genişlemesi olmuştur.²³ Afrika, Bosna, Afganistan ve Irak'ta çatışmaları sonlandırmak için sürdürülen uluslararası operasyonlarda kullanımı yaygınlaşan özel askeri güvenlik şirketleri, bugün hemen hemen tüm kıtalarda faaliyet gösteren, karmaşık ilişkiler ağına sahip, söz konusu pazarın ağırlıklı olarak İngiliz ve Amerikan şirketleriyle domine edildiği, güvenlik alanında küresel ölçekte önemli bir oyuncu haline gelmişlerdir.²⁴ Nitekim küresel ölçekte on binlerce insanın istihdam edildiği ve şirketlerin milyarlarca dolar değerinde bir piyasadan yararlandığı bu sektör, endüstriyel bir güvenlik pazarı olarak nitelendirilebilir.²⁵

Diğer yandan, devletler ve uluslararası kurumların yurtdışı operasyon ve çatışma bölgelerinde dış kaynak kullanımına yöneldikleri bu şirketlerin geniş bir yelpaze ile sundukları hizmetler şu şekilde sıralanabilir : insanların ve mülklerin korunması (askeri ve askeri olmayan), silahlı kuvvetler ve güvenlik güçlerine eğitim ve danışmanlık, karmaşık silah sistemlerinin bakımı ve kullanımı, istihbarat toplama, lojistik destek, muharebe operasyonlarına katılım, kuvvet kullanımı ve savaş faaliyetlerinde uzmanlaşmış hizmetler.²⁶ Özel askeri şirketlerin varlığının savaş ağaları ve onların ağları üzerine kurulu çatışma ortamını daha da ağırlaştırdığı ya da tam aksine devletlerin hızlıca müdahale edemediği zor durumlarda ve iç çatışmalarda istikrar sağlayıcı bir işlev gördüğü yönünde literatürde karşıt iki görüş bulunmaktadır.²⁷ Bununla birlikte, literatürde en çok yer verilen risk ve olumsuz çıktılardan biri de güvenliğin özelleştirilmesinin ve askeri alanda dış kaynak kullanımının yasal boşluklardan dolayı hesap verebilirlikte erozyona neden olması ve bu şirketlerin giderek karmaşıklaşan etkileşim ağında ve vekil savaşlarında yerel savaş ağaları, mafya, terörist gruplar ve yabancı savaşçılarla girift ilişkilerinin bulunmasıdır.

Bu aktörel çeşitlilikte savaş ağaları ve yabancı savaşçılar üzerine kısa bir parantez açmak gerekir. Zira “savaş ağaları” kavramı, Yeni-Orta Çağcılık'ın metaforik belirteçlerinden biridir. Kronikleşen şiddet ve güvensizlik ortamın-

da yerel güçlerin yükselişini ve merkezi otoritenin çözümlüşünü temsil ederek, kalıcı düzensizlik ve post modern çatışma tartışmaları içinde yerini almıştır. Savaş ağaları, zayıf bir merkezi otoritenin varlığında bir bölgeyi kontrol edebilen, kaynaklarından yararlanabilen ve şiddete başvuran yerel güçlülerdir. Modern savaş ağalarının günümüz için en önemli karakteristik özelliklerinden biri, uluslararası ekonomi ve piyasa mekanizmaları ile kurdukları bağıdır. Bu aktörler Duffield'in kısaca özetlediği gibi küresel düşünüp, yerel davranır; gri ve paralel ekonomiler üretir; ticari faaliyetlerde bulunur ve bu süreçte de başta özel askeri şirketlerle ve çeşitli küresel oyuncularla örtülü ve girift ilişkiler içindedirler.²⁸ Yabancı savaşçılar ise en genel tanımıyla ülke dışında silahlı bir çatışmada devlet-dışı silahlı bir gruba katılmak amacıyla menşe ülkeyi veya yerleşik ikametgâhını terk eden ve öncelikle ideoloji, din ve/veya akrabalık tarafından motive edilen bireylerdir. Liberal dünyanın vaat ettiklerinin tam aksine yalnızlık ve dışlanma pratikleri karşısında şiddet ve güvensizlik sarmalını kendilerini gerçekleştirme aracı olarak seçen ve/veya aidiyetsizlik ve mağduriyet duygularını şiddet gruplarına kanalize eden yabancı savaşçılar, modernitenin açmazlarından biridir; intikam, statü, kimlik, heyecan arayışıyla yola çıkarak, şiddeti hem araçsallaştırır hem de amaçsallaştırırlar.²⁹

Aslında içinde bulunduğumuz geçiş çağının semptomatik özelliklerinden biri olarak, kalıcı düzensizlik ve kronik güvensizlik halinin temel sacayaklarından biri haline dönüşen tüm devlet-dışı silahlı aktörler, devlet otoritesini aşındıran, alternatif güç ve ağlarla donatılmış yeni hayali toplulukları temsil etmekle birlikte aynı zamanda siyasal, ekonomik, etnik veya kültürel açılardan yerleşik düzenden memnun olmayan aktörleri, toplumsal anomali içindeki farklı motivasyon ve hedefleri bir araya getirerek kalıcı düzensizlik halinin güçlendiricisi olmaktadır.³⁰ Aynı zamanda güçsüz ve zayıf devlet yapıları, sosyo-ekonomik refah eksikliği, çözüm yollarının tıkalı olduğu sistemler, etnik-mezhepsel gerilimler, yoğun güvensizlik hali, şiddete yol açan uygulamalar, siyasal düzensizlik ve şiddetli anlaşmazlıkların varlığı devlet-dışı aktörlerin

28 Mark Duffield, "Post-modern conflict: Warlords, post-adjustment states and private protection", *Civil Wars*, Vol. 1, No.1, 1998, s. 81.

29 Şirin Duygulu, **Dönüşen Savaşların Değişen Gündemi**, Ankara: SETA Yayınları, 2019, s. 60; Evren Balta, **Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2019, s. 65.

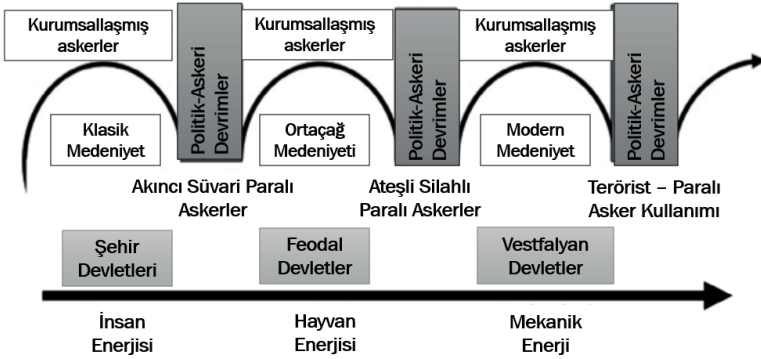
30 Bu konudatayı bir çalışmamın için bkz., Diane E. Davis, "Non-State Armed Actors, New Imagined Communities, and Shifting Patterns of Sovereignty and Security in the Modern World", *Contemporary Security Policy*, Vol. 30, No. 2, 2009, ss. 221-245.

yükselişinde katalizör unsurlardır.³¹ Buradan hareketle yeni dünya konfigürasyonunun ve geçiş çağının hem çıktısı hem de karakteristiği olan devlet-dışı silahlı aktörler, devletlerin şiddet ve otorite üzerindeki tekeline aşındırarak, güvensizlik durumunu ağırlaştırmaktadır. Çünkü bu aktörler, yerleşik yapıyı hücelere bölerek, kimliğe ait yeni sadakat biçimleri yaratırlar.

Soğuk Savaş sonrası savaşa ilişkin değişen dinamikleri tanımlamak için Mary Kaldor'un ortaya koymuş olduğu "yeni savaş" terminolojisi de bu aktör dönüşümünü merkezine almaktadır; keza bu savaşlar bundan böyle hiyerarşik bir ulusal ordu ve devletin ekonomik ve siyasi gücü aracılığıyla değil, devletlerin egemenliğine meydan okuyan ve giderek organize silahlı şiddette rolü artan devlet-dışı aktörler tarafından özellikle kimlik politikaları yöneliminde yürütülmektedir.³² Soğuk Savaş sonrasında yeni savaşların kavramsallaştırılmasında bir akademik çeşitlilik söz konusu olduğunu belirten Mary Kaldor, bu çeşitliliği kamusal ve özel, devlet ve devlet dışı, resmi ve gayri resmi şiddet arasındaki ayrımın kolayca uygulanamadığı "özel veya gayri resmi savaşlar", klasik modernitenin özelliklerinden ayırt edici bir formda ve aynı zamanda siber savaşları ve sanal savaşları tanımlamak için kullanılan "post modern savaşlar", kamu ve özel sektör, devlet veya devlet dışı, resmi ve gayri resmi belirsizliği ve aynı zamanda farklı savaş türlerinin (geleneksel savaş, karşı direniş, iç savaş) bir karışımını göstermek için kullanılan "melez savaşlar" kavramsallaştırmalarıyla örneklendirir.³³ Tüm bu kavramların ortak yönleri, yeni savaşların premodern dönemin ve modern dönemin karakteristiklerini bir arada içermesi ve transnasyonel doğasına ilişkin fikir birliğine sahip olmasıdır. İşte tam da bu nokta, asimetri, düzensizlik ve merkezi olmayan örgütlenme karakteristikleri üzerine kurulu feodal sistem ve Orta Çağ ile bağıntı kurmaya imkân vermektedir.

Keza tıpkı diğer geçiş çağlarında olduğu gibi, günümüz geçiş çağında da rekabet halinde iç içe geçmiş yapılar, parçalanmış otoriteler ve muğlak alanlar, aynı zamanda askeri ve politik devrimler eşliğinde modern devlete ve Vestfalyan güvenlik anlayışına meydan okumaktadır.³⁴ Roma İmparatorluğu çözüldükten, son iki yüzyılda paralı asker kullanımı artmış, parçalı yapı Orta Çağ'ın feodal askeri yapısına ve şövalyelerin örgütlenmesine dönüşmüş; Orta Çağ'ın son iki yüzyılında çözülmeye başlayan feodal sistem ve şövalyelerin bağları yeniden paralı askerlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Savaşın değişen teknolojisi, merkezi örgütlenme ve ordu ile modern devletin doğuşunu hızlandırmış ve modern devletler sisteminin klasik savaş düzenini yerleştirmiştir.

Kısaca belirtmek gerekirse, yerleşik askeri ve siyasi yapılanmaya ilişkin kurumsallaşmış bir düzenden, mevcut askeri sistemlerin ve normların çözüldüğü, siyasi yapıların parçalandığı düzensizliğe bir paradigmatik dönüşüm vardır.

Batı Medeniyetinde çağ değişimleri - Robert J. Bunker & Pamela Ligouri Bunker, «The modern state in epochal transition: The significance of irregular warfare, state deconstruction, and the rise of new warfighting entities beyond neo-medievalism», *Small Wars & Insurgencies*, 27:2, 2016, p. 329.

Nitekim, 1990 sonrasında yaşanan güçlü kırılma ve düzensizliğe doğru çözüme, başta paralı asker kullanımının yaygınlaşması olmak üzere farklı motivasyon ve amaçlara sahip çokluk içinde karmaşık ilişkiler ağına sahip devlet-dışı silahlı aktörleri yeni savaşların karakteristiği olarak beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, yukarıdaki tabloda resmedildiği gibi, aynı zamanda geçiş çağlarında ortak olarak değerlendirilen bir diğer boyut, askeri ve politik devrimlere teknolojik dönüşümlerin eşlik etmesi ve bu yeniliklerin savaşların formunda, aktörlerin kapasite ve ilişkiselliklerinde güçlü bir değişime yol açmasıdır. Buradan hareketle, yeni Orta Çağcılık tartışmalarında, güvenliğın doğasına ilişkin temel karakteristiklerden biri, birbirleriyle etkileşim halinde, geçici güvenlik ve sadakat sözleşmeleriyle asimetrik bir ilişkiler ağı içinde olan, farklı hedef ve koşullar dâhilinde, farklı aktörler adına savaşan bir dizi güven(siz)lik aktörünün varlığıdır. Nitekim bu aktörlerin ontolojik varlıkları, kalıcı düzensizlik, şiddet ve savaş durumu ile bağlantılıdır; mevcut yapıdaki düzensizlik alanları bu aktörlerin kendilerini güçlendirdikleri, devamlılıkları için hareket serbestisi sağlayan zeminlerdir;³⁵ tıpkı bugün devlet-dışı silahlı

35 Ersel Aydınli, «Statist-transnationalism for a security cooperation regime», içinde Ersel Aydınli (ed.), *Emerging Transnational (In)security Governance: A statist-transnationalist approach*, New York: Routledge, 2010, s. 3.

aktörlerin, hayatta kalmaları için güvenlik ihtiyacından faydalanarak güvenlik adına var oldukları gibi.³⁶

Bu çerçevede, eski bir *DynCorp* çalışanı olan Sean McFate, devlet-dışı silahlı aktörlerin ve özellikle özel askeri şirketlerin yükselişini açıklamada yeni Orta Çağçılık tartışmalarını analitik bir araç olarak benimsemiş, güvenlik sektörünün yükselişinin ve özel silahlı şirketlerinin yaygınlaşmasının semptomatik olarak dünyanın bir nevi “küreselleşmiş yeni-Orta Çağçılık” veya “Orta Çağcı modernite” hali içinde olduğunun göstergesi olarak kabul etmiş ve güvenlik ilişkiselliği açısından 14. ve 15. yüzyılların Kuzey İtalya’sı ve günümüz arasında bir dizi bağ kurmuştur.³⁷ Orta Çağın günbatımında şehir-devletlerinin yükselişi yapısal bir güvenlik ihtiyacı olarak paralı asker kullanımını beraberinde getirmiş ve 1300’lerden itibaren bu alanda ciddi bir artış görülmüştür. Sözleşme yapma anlamına gelen “*condottieri*” kavramıyla yerleşen bir nevi modern askeri şirketlerin embriyonik formu olan bu özel güvenlik yapıları, Avrupa devletlerinin sömürgecilik faaliyetlerinde de önemli rol oynamış ve birçok bölgede görevlendirilmiştir.³⁸

McFate’e göre bu aktörler, ontolojik varlıklarını çatışma ve buna bağlı kazanç döngüsüne borçludurlar ve serbest piyasa koşullarında denetimden bağımsız kılınmışlardır.³⁹ Nitekim, güvenlik arayışındaki dünyamızda milyar dolarlık bir endüstriye dönüşen özel askeri şirketler geçmiş deneyimlerde olduğu gibi bu alanda denetleme konusunda yasal boşluklar olması nedeniyle⁴⁰, çizilen sınırları ve uluslararası hukuk normlarını aşan şiddet dolu eylemleriyle görev yaptıkları alanlarda masum insanların ölümleri, çatışmaların tırmandırılması, çatışma ortamındaki şiddetin daha da ağırlaştırılması, çatışma bölgelerindeki diğer devlet-dışı silahlı aktörler ile girift ilişkiler içinde bulunmaları gibi bir dizi soruna yol açmaktadır. Nitekim söz konusu şirketler eliyle Ebu Garip ve Guantanamo’da yaşananlar istikrarsızlığın, kötülüğün sıradanlığının, aşırılığın, kontrolsüzlüğün ve insani norm ihlallerinin örnekleri olmuştur. Bu noktada geçiş dönemlerinde düzensizlik ve muğlaklık alanlarında denetleyici, kural koyucu mekanizmaların ve hesap verebilirliğin aşınması veya var olmaması, çatışma ortamında bulunan aktörlerin şiddet eylemlerinde kural tanımaz olmasına, bu durumun sıradanlaşmasına ve savaş suçlarının yaygınlığına neden olmaktadır.

Diğer yandan, paralı askerlerin veya özel savaşçıların kullanımı, onların

tedarikçileri için başarısızlık ve savaş suçları halinde sorumluluk almadan, denetim mekanizmaları kurmadan minimum maliyetle dış politika ve stratejik çıkarlarını takip etmelerini sağlamaktadır. Bu durum, modern devletler sisteminin düzenlenmiş anarşik yapısından, premodern karakteristikte kalıcı düzensizlik haline geçişin semptomlarından biridir.⁴¹ Özetle, yapısal şiddetin ve krizlerin derinleşmesinin ve kronik güvensizlik halinin hem çıktısı hem de yeniden girdisi olan tüm devlet-dışı silahlı aktörler, geçiş çağlarına özgü zamanın ruhunu yansıtır. Bu aktörlerin günümüz savaşlarında genişleyen rolü, modern uluslararası sistemin çerçevelediği sınırlar dahilinde devletlerin uluslararası hukukun gereklilik ve normlarına uyduğu geleneksel askeri alandan dramatik bir kopuşu temsil eder. Zira bu aktörler, herkesin kendi güvenliğini değişik biçimlerde farklı araçlarla aradığı, merkezi otoritelerden yoksun, parçalanmış yapılarda hareket alanlarını genişletirken, güvensizlik sarmalına politik ve ekonomik açıdan devamlılık sağlar.

Bu açıdan devlet dışı aktörlerin bir diğer problemli alanı, savaşçıların istihdamındaki muğlaklıktır; bireyler birbirlerinden çok farklı motivasyonlarla karmaşık bir ağ ve hızlı bir devinim içinde, şeffaflık, denetim ve sorumluluktan yoksun mekanizmalarla bu yapılara dahil olmaktadır. Başka bir deyişle hem özel askeri şirket çalışanları hem de yabancı savaşlar politik, ekonomik, etnik, kültürel alanlarda farklı motivasyonların ve farklı hedeflerin etkisi altındadırlar. Burada çoğunlukla var olan sistemden memnun olmayan ve/veya iktidardan dışlanan, toplumsal anomali içinde, mahrumiyet ve aidiyetsizlik hissinin hâkim olduğu kimliklerin katılımı veya çözülen rejimlerde askeri örgütlenmelerin bir parçası olup, güvenlik alanındaki deneyimin bu yapılanmalara aktarılması söz konusudur.⁴² Orta Çağ ile bu noktaya ilişkin bir analogik bağ kurduğumuzda, Haçlı seferleri ve Amerika'nın kolonizasyon sürecine katılanlar arasında hayal kırıklığına uğramış şövalyeler, bölgelerini kaybeden prensler, feodal sistemden dışlanan topraksız köylüler, mevcut sistemde kendini gerçekleştiremeyenler ve macera peşinde olanlar, dini otoritelerin yükledikleri kutsal amaçların peşinde olanlar, dördüncü Haçlı Seferi'nde yollara düşen ebeveysiz çocukları görürüz.⁴³ Özetle, söz konusu nedensel ve aktörel çeşitlilik içinde aslında geçiş çağlarının veya kalıcı düzensizlik periyodlarının doğasına içkin toplumsal ve siyasal bir anomali haline, şiddetin normalleşmesine ve bir yaşam formu olarak kanıksanmasına, yabancılaşmanın yaygınlaşmasına, söz konusu aktörlerin sınır tanımaz şiddet sarmalına, birbiriyle karmaşık ağlarına

43 Emekler, *op. cit.*, s. 236.

ve geçişkenliklerine tanıklık ediyoruz.

Sonuç Yerine

1990 sonrası başlayan ve halen içinde olduğumuz geçiş çağı için yeni Orta Çağcılık yaklaşımı, sistemik düzensizliği ve nedensellik örüntüsünü anlamlandırmada önemli bir analitik araç olmuştur. Ortaçağın hem asimetrik hem de hiyerarşik bağılıklar ve otoriteler ağına sahip olması, içiçe geçmiş ve parçalı yapısı, kalıcı bir sistemik düzensizliğin hâkimiyeti, aktör, çıkar ve amaçların çatışma ortamlarında çokluğu ve karmaşıklığı, yoğun belirsizlik ortamı ve kronik güvensizlik hali, yeni Orta Çağcılık tartışmalarında içinde bulunduğumuz geçiş çağına ilişkin sıklıkla atıfta bulunulan ana semptomlardır. Bu noktada, egemenlik, otorite, savaş, uluslararası düzen ve güvenlik yapılanmasındaki dönüştürücü etkisi nedeniyle devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi, güvenlik sektörünün özelleşmesi ve askeri hizmetlerin dışsallaştırılması, hiç kuşkusuz yeni Orta Çağcılık tartışmalarında ana parametrelerden birini teşkil etmektedir. Yeni savaşların ve çatışmaların karakteristik aktörlerinden olan devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişi, devletlerin şiddet kullanmadaki tekelinde, Vestfalyan uluslararası sistemin temel kodlarında ve hukuki yapılanmasında güçlü bir sistemik kırılma yaşanmasında hem neden, hem de sonuç olmuştur. Dolayısıyla, söz konusu yeni güvenlik yapılanmasının ve yeni savaşların asimetrik, düzensiz, desantralize, çoklu, ekonomi-politik çıkarlara dayalı ve parçalanmış hali, özellikle rekabetçi parçalı yapılar, bölünmüş otorite ve gri alanlar açısından metaforik anlamda feodal Orta Çağ ile korelasyon kurmaya imkan vermektedir. Yeni Orta Çağcılık tartışmalarında bu açıdan devlet-dışı silahlı aktörlerin ontolojik varlıkları, kalıcı sistemik düzensizliğe, sistemik çözümlere ve geçiş çağlarına dayandırılmaktadır. Böylece bu güçlü metaforik araç ile içinde bulunduğumuz bu geçiş çağında da söz konusu güvenlik/güvensizlik aktörlerinin kronik güvensizlik haliyle olan varoluşsal ilişkisi incelenebilir.

Kalıcı düzensizlik ve/veya eski düzenin dağıldığı ancak yerine yeni, işleyen bir düzenin inşa edilemediği, bu sebeple de güvensizlik, korku ve belirsizliğin tüm aktör düzeylerinde baskın duygular olduğu geçiş dönemlerinde, özel askeri şirketlerden yabancı terörist savaşçılara tüm devlet-dışı silahlı aktörler, başta şeffaflık, denetim, sorumluluk ve kontrol problemleri nedeniyle hukuk normlarının aşındığı bir güven(siz)lik endüstrisi oluştururlar. Başka bir ifadeyle bu aktörler, ontolojik varlıklarını herkesin kendi güvenliğini aradığı ve kü-

resel güçlerin sistemdeki boşlukları doldurmaya aday yoğun bir rekabet ortamı içinde bulunduğu bu güvensizlik sarmalına borçludurlar. Vekâlet savaşlarının yapısal formundaki hızlı geçişkenlikler ve ayrışmalar, söz konusu güven(siz)lik ilişkilerini daha da karmaşık hale getirirken, güvenliğin ve şiddetin örgütlenmesini eş anlı dönüştürür. Bir yandan da aidiyet ilişkilerinde ve bu ilişkilerin deviniminde semptomatik olarak Orta Çağ dünyasının izlerini taşır.

Yeni Orta Çağcılık yaklaşımı, bu açıdan daha önceki geçiş çağlarının deneyimlerinde bugünün neden-sonuç ilişkilerini çözümlememizi sağlar. Böylece semptomlara odaklanarak geçiş çağlarının travmalarını analiz etmek, sosyo-ekonomik yapısal formlar üzerinden aktörlerin refleksif davranışlarına ilişkin öngöründe bulunmak mümkün olabilir. İnsanlık tarihi boyunca yapının kalıcı düzensizliğe evrildiği birçok geçiş çağı oldu; geçiş çağlarının muğlaklığı, güvensizliği, belirsizliği ve çözülen yapıların karmaşası içinde bireyler, gruplar, yönetimler benzer kaygılar ve travmalar yaşadılar. Tekerrürleri, mirasları, olay ve olguların soy kütüksel kodlarını saptamamıza geçmişin anlatısıyla imkân veren tarih, bu noktada elbette ki bize bugün ne yapmamız gerektiğini net ve kesin biçimde söylemeyecektir; zira her dönemin bir “zamanın ruhu” var. Ancak ortak semptomlardan yola çıkıldığında, geçiş çağlarının yıkıcı çıktılarının nedenselliğini çözebilir, bizi neler bekleyebileceğini bilir ve en azından ne yapmamamız gerektiğini bulabiliriz. Devlet-dışı silahlı aktörler de bu kalıcı güvensizlik halinde ve şiddet sarmalında güvensizliğin hem katalizörü hem de sonucudurlar. Bu aktörlerin sosyo-ekonomik ve politik bir yaşam formu olarak kalıcı düzensizliğin içinde var olması, şiddetin kontrol edilemezliğine ve bu sarmalın devamlılığına yol açmaktadır. Düzen kurucu ve koruyucu ana aktörler tarafından söz konusu bu aktörler bir regülasyona tabi tutulmalı, kaynak nedenlerini ortadan kaldıracak önlemler hayata geçirilmeli, küresel dünyanın siyasal ve sosyo-ekonomik yapısal sorunları çözülmeli ve her şeyden önce bu aktörler büyük güçlerin çıkar ve rekabet hesaplamalarında vekâlet savaşlarındaki girift ilişkilerle araçsallaştırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

AVANT, Deborah, “The Privatization of Security and Change in the Control of

- Force”, **International Studies Perspectives**, No. 5, 2004, ss. 153-157.
- AYDINLI, Ersel, “Statist-transnationalismfor a securitycooperationregime”, içinde Ersel Aydınli (ed.), **EmergingTransnational (In)securityGovernance: A statist-transnationalistapproach**, New York: Routledge, 2010, ss. 1-22.
- BALLARD’, Kyle M., “The Privatization of Military Affairs: A Historical Look into the Evolution of the Private Military Industry”, içindeJäger Thomas, Kümmel Gerhard (eds.), **Private Military and Security Companies Chances, Problems, Pitfalls and Prospects**, Wiesbaden: Verlag-fürSozialwissenschaften, 2007, ss. 37-53.
- BALTA PAKER, Evren, **Küresel Güvenlik Kompleksi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- BALTA, Evren,**Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- BARTLETT, Anne Clark, “Foucault’s ‘Medievalism’ ”, **MysticsQuarterly**, Vol. 20, No. 1, 1994, ss. 10-18.
- BROCHE, Laurent, “‘nouveauMoyenÂge’ et ‘apocalypsessansroyaume’: investigation sur desscénarioscatastrophistes (1870-XXIe siècle)”, **revue ; Interrogations?**, N° 26, 2018, ss. 1-18.
- BROCHE, Laurent, “Le long ‘nouveauMoyen Age’”, içindeIsabelleDurand-Le-guern (éd.), **ImageduMoyen Age**, Rennes: S.U.R., 2006, ss. 67-76.
- BULL, Hedley, “Beyond theStatesSystem?”, içinde David Held, AnthonyM-cGrew (eds.), **The Global Transformations Reader: An Introduction-totheGlobalizationDebate**, Cambridge: PolityPress, 2005, ss. 577-582.
- BULL, Hedley,**TheAnarchicalSociety: A Study of Order in World Politics**, New York: PalgraveMacmillan, 2012.
- BUNKER, Robert J., LIGOURI BUNKER, Pamela, “The modern state in epochal transition: The significance of irregular warfare, state deconstruction, and the rise of new warfighting entities beyond neo-medievalism”, **Small Wars & Insurgencies**, Vol. 27, No. 2, 2016, ss. 325-344.
- CERNY, Philip G., “Neomedievalism, civilwarandthenewsecurity dilemma: Globalisation as durable disorder”, **CivilWars**, Vol. 1, No. 1, 1998, ss. 36-64.

- CERNY, Philip G., **Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism**, New York: Oxford University Press, 2010.
- COTTIER, Michael, “Attribution de mandatsauxentreprises de sécurité et militairesprivées et régulation de leursactivités: éléments à considérer”, **RevueInternationale de la Croix-Rouge**, Vol. 88: Sélectionfrançaise, 2006, ss.225-256.
- DAVIS, Diane E., “Non-State Armed Actors, New Imagined Communities, and Shifting Patterns of Sovereignty and Security in the Modern World”, **Contemporary Security Policy**, Vol. 30, No. 2, 2009, ss. 221-245.
- DER DERIAN, James, “A Quantum of Insecurity”, **New Perspectives**, Vol. 27, No. 2/2019, ss. 1-16.
- DUFFIELD, Mark, “Post’modern conflict: Warlords, post”adjustmentstate-sandprivateprotection”, **CivilWars**, Vol. 1, No.1, 1998, ss.65-102.
- DUYGULU, Şirin,**Dönüşen Savaşların Değişen Gündemi**, Ankara: SETA Yayınları, 2019.
- ECO Umberto “Aujourd’hui, il y a unegénérationdu mal”, par Jean-MarcParisis, **Le Figaro**, yayın tarihi: 05/11/2007, <http://www.lefigaro.fr/lefigaromagazine/2007/11/05/0100620071105ARTFIG00129-umberto-eco-aujourd'hui-il-y-a-une-generation-du-mal.php>
- ECO Umberto, **Ortaçağ’ı** Düşlemek, çev. Şadan Karadeniz, İstanbul: Can Yayınları, 2011.
- EMEKLIER Nihal, **Le Concept de Sécurité dans la PenséedesRelationsInternationales: Ruptures, Héritages, Réurrences**, Galatasaray Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Temmuz 2019.
- FALK, Richard, “Revisiting Westphalia, Discovering Post-Westphalia”, **The Journal of Ethics**, Vol. 6, No. 4, 2002, ss. 311-352.
- FROST,Mervyn, **Global Ethics: Anarchy, Freedomand International Relations**, New York: Routledge, 2009.
- HUIZINGA Johan, **Ortaçağın** Günbatımı, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi, 1997.
- KALDOR, Mary,**New andOldWars**, Cambridge: PolityPress, 2012.

- KAYA, S. Yelda, "Private contractors in war from the 1990s to the present", içinde Erik Jan Zürcher (ed.), **Fighting for a Living: A Comparative History of Military Labour 1500-2000**, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013, ss. 613-638.
- KINSEY, Christopher, **Corporate Soldiers and International Security: The rise of private military companies**, New York: Routledge, 2006.
- KUMAR SEN, Ashish, MCFATE, Sean, "'Boom time' for private security contractors", 17 Şubat 2015, <http://www.atlanticcouncil.org/publications/books/boom-time-for-private-security-contractors>
- LABORIE, Mario, "Afghanistan and Syria: Nonstate Actors and Their Negative Impact on Human Security", içinde Helena Torroja (ed.), **Public International Law and Human Rights Violations by Private Military and Security Companies**, Cham, Switzerland: Springer, 2017, ss. 7-29.
- LAMPERT, Lisa, "Race, Periodicity, and the (Neo-) Middle Ages", **Modern Language Quarterly**, Volume 65, Number 3, September 2004, ss. 391-421.
- MCFATE, Sean, **The New Rules of War: Victory in the Age of Durable Disorder**, New York: William Morrow, 2019.
- MCFATE, Sean, **The Modern Mercenary: Private Armies and what they mean for world order**, New York: Oxford University Press, 2014.
- MCFATE, Sean, **Durable Disorder: The Return of Private Armies and The Emergence of Neomedievalism**, London School of Economics and Political Science, Department of International Relations, Yayınlanmamış-Doktora Tezi, 2011.
- MINC, Alain, **Yeni Ortaçağ**, Ankara: İmge Kitabevi, 1995.
- ORTIZ, Carlos, "Overseas Trade in Early Modernity and the Emergence of Embryonic Private Military Companies", içinde Jäger Thomas, Kümmel Gerhard (eds.), **Private Military and Security Companies Chances, Problems, Pitfalls and Prospects**, Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, ss. 11-22.
- SULLIVAN, John S., "Transnational Crime", içinde Mary Kaldor, Iavor Rangelov (éds.), **The Handbook of Global Security Policy**, Sussex: John Wiley & Sons Ltd, 2014, ss. 292-310.

TANGÖR, Burak, YALÇINKAYA, Haldun, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 7, Sayı 25, Bahar 2010, ss. 127-154.

TONKIN, Hannah, **State Control Over Private Military And Security Companies in Armed Conflict**, Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

WINN, Neil, “Conclusion: Neo-medievalism, civil wars and the new diplomacy”, **Civil Wars**, Vol. 6, No. 2, 2003, ss. 138-142.

YEŞİLTAŞ, Murat, DURAN, Burhanettin, **Ortadoğu’da Devlet Dışı Silahlı Aktörler**, Ankara: SETA Yayınları, 2019.